

"Välillä köyhä – elämä kun ei aina mene niin kuin odotti"

Köyhyyden ja syrjäytymisen torjunnan teemavuoden tapahtuma Seinäjoella 10.5.2010

Seinäjoen ammattikorkeakoulun Seinäjokisalin aulaan oli esillä järjestöjen esitteitä sekä opiskelijoiden tekemiä postereita, joissa käsiteltiin köyhyyttä ja syrjäytymistä eri näkökulmista. Tapahtumaan osallistui 100 henkilöä, pääosin opiskelijoita. Tilaisuuden avasi Seinäjoen lukion teatteri-ilmaisun opiskelija Kirsikka Niskalan performanssiesitys köyhyydestä ja sen vaikutuksista elämään. Aihe oli suora lainaus Ilkka-lehden verkkosivulla tapahtumaa edeltävällä viikolla olleesta ”köyhyydsblogista”, jonne kuka tahansa sai kirjoittaa oman tai läheisensä tarinan.

Väliaikainen köyhyys vaihtunut pysyväksi vieraaksi

Diakoni Mirja Sairo kertoi köyhyyden vaikutuksista, joita hän kohtaa työssään. Köyhyyttä on aina ollut, mutta se on muuttanut muotoaan. Sairo kyseenalaisti väliaikaisen köyhyyden olemassaolon 90-luvun lamasta puhuessaan, sillä tuolloin työttömäksi jääneistä osa ei ole työllistynyt uudelleen. Työttömyys puolestaan voi johtaa syrjäytymiseen ja osattomuuteen. Nämä saattavat periytyä sukupolvelta toiselle, mikäli reittejä ulos köyhyydestä ei löydetä.

Nykyään diakonien luokse saapuu apua hakemaan yhä enemmän henkilöitä, jotka eivät tiedä mistä hakea neuvoa. Tiedon ja taidon puute on muuttanut diakoniatyötä yhä enemmän neuvontatyöksi. Ratkaisuja köyhyyteen Sairo etsisi:

- Perustoimeentuloa tulisi nostaa
- Pitäisi käydä keskustelu siitä, mitä ihmisellä tulee olla elääkseen hyvää elämää
- Tulisi löytää ne keinot, joilla ihmiset löytävät oikeanlaisen avuntarjoajan.

Pikavipit pois

Velkaneuvoja Marja-Leena Ala-Kyyny jatkoi 90-luvun laman vaikutuksista työssään. Velkojen takaajat sekä konkurssiin menneet yrittäjät ovat Ala-Kyynyn mukaan 90-luvun laman erityisiä uhreja. Työpaikan merkitys köyhyyden torjunnassa korostui myös hänen puheessaan. 90-luvulla valmistuneet, työpaikkaa hakeneet henkilöt eivät koskaan saaneet ensimmäistä työtä laman vuoksi. Kun samat henkilöt työtilanteen parantuessa etsivät työtä, koulutus oli vanhentunut ja työpaikka jäi tämän vuoksi vain haaveeksi.

Nykypäivän ongelmiksi Ala-Kyyny eritteli erityisesti vakuudettomat lainat ja pikavipit. Velkaneuvojat kohtaavat työssään henkilöitä, joille on kertynyt useita eri lainoja. Kierteen voi lopulta katkaista merkintä luottotiedoissa, mikä pysäyttää mahdollisuuden lainan ottoon. Mahdollisuus ratkaisujen etsimiseen voi alkaa, kun lainanottokierre katkeaa. Ratkaisuksi Ala-Kyyny ehdottaa:

- Töiden ketjuttamisen lopettamisen
- Byrokratian vähentäminen, yhden luukun periaate
- Sosiaalityöntekijöille mahdollisuus tehdä varsinaista työtään, ei pelkkää neuvontaa
- Pikavipit pois!
- Vakuudettomille luotoille tiukemmat kriteerit.

Diakoni Mirja Sairon ja velkaneuvoja Marja-Leena Ala-Kyynyn jälkeen tutkija Jouko Karjalainen kertoi köyhyydestä ja syrjäytymisestä muun muassa Seinäjoella tehdyn kyselyn perusteella. (Esityksen diat ovat katsottavissa osoitteessa www.stkl.fi)

Yhteisöllisyys ja varhainen puuttuminen

Eteläpohjalaisen netti-TV-kanavan Trissa-tv:n video "Elämä kun ei aina mene niin kuin odotti" johdatti seminaariin osallistujat paneelikeskusteluun ja elämän odottamattomuuden pariin. Paneelia veti Jouko Karjalainen ja keskusteluun osallistuivat teemavuoden lähettiläs Heikki Hursti, kokemusasiantuntija Anneli Holma, sosiaalityön päällikkö Jutta Paavola, Jalasjärven kunnanhallituksen puheenjohtaja Anne Ojajärvi ja opiskelijakunnan edustajiston puheenjohtaja Salla Lindgren. Teemat risteilivät opiskelijoiden tilanteesta koulutuksen merkitykseen sekä elämän kriisitilanteissa tarvittavan väliaikaisen avun antamisesta byrokratian sokkeloihin.

Jatkuuko köyhyys vielä opiskelun jälkeen?

Väliaikainen köyhyys koskettaa erityisesti opiskelijoita. Opiskeluaikana opiskelijat tarvitsivat väliaikaisia töitä, joiden avulla he pääsisivät myös kiinni työelämään. Nyt töitä on tarjolla niukasti ja opiskelijat eivät tiedä mahdollisuuksiaan erilaisiin tukiin opiskeluaikana. Toisaalta myös häpeä pitää poissa paikoista, joista tukea voisi hakea. Opiskelijoilla on mahdollisuus opintolainaan, mutta yhä useampi epäilee lainanottoa. Työpaikan saaminen valmistumisen jälkeen ei ole varmaa, joten lainan takaisinmaksu pelottaa jo opiskeluaikana. "Väärälle alalle" kouluttautuminen voi johtaa siihen, ettei koulutusta vastaavaa työpaikkaa koskaan saa. Koulutusohjelmien ja työpaikkojen määrä tulisi saada vastaamaan toisiaan, jotta opiskelija ei valmistuessaan huomaisi kouluttautuneensa alalle, jolla ei ole töitä.

Elämän kriisitilanteissa tarvitaan väliaikaista nopeaa apua

Elämä ei aina mene suunnitelmien mukaan, eikä köyhyys aina johdu henkilöstä itsestään. Sairastuminen, läheisen kuolema ja avioero ovat esimerkkejä tilanteista, joissa nopea väliaikainen apu olisi tarpeen. Ongelmat ehtivät kasaantua ja ne muodostuvat haastavammiksi, kun avun antaminen ja tukien saaminen viivästyy. Esimerkiksi henkilön jäädessä työttömäksi tuen saamisen alkamiseen menee liian kauan aikaa. Tulisi purkaa ne loukot ja tilanteet, joissa ongelmat ehtivät kasaantua. Byrokratian sokkeloissa pyöriminen estää myös sosiaalityöntekijöitä pääsemästä kiinni varsinaiseen työhönsä.

Panelistit tulisivat onnellisiksi, mikäli näkisivät seuraavat toimet köyhyyden ja huono-osaisuuden torjunnassa:

- Jos jokaisen ihmisen yksi tärkeistä arvoista olisi yhteisöllisyys
- Vähävaraisten ja syrjäytyneiden näkeminen muualla kuin leipäjonoissa
- Asioista puhuminen niiden oikeilla nimillä: köyhyys ja syrjäytyminen
- Jokaisella sektorilla tehtäisiin työtä köyhyyden ja syrjäytymisen torjumiseksi
- Jokaisella ihmisellä olisi työ tai jotakin mielekästä tekemistä
- Varhainen puuttuminen
- Lapsia ei leimattaisi

Kansalaisfoorumi EPS-torilla

Seinäjoen lukion teatteri-ilmaisun opiskelijat olivat järjestäneet EPS-torille pienen performanssiesityksen sekä koivuja, jotka pyysivät: anna ajatus – ei rahaa. Puihin kertyi ajatuksia perheen ja läheisten ihmisten merkityksestä sekä yhteisöllisyydestä.

Keskustelutilaisuuden avasi Seinäjoen kaupungin apulaiskaupunginjohtaja Harri Jokiranta ja keskustelua herätteli teemavuoden lähettiläs Heikki Hursti.

Pohjanmaalla köyhyyttä ei tunnusteta

Hursti kertoi työstä, jota hän jatkaa vanhempiensa jälkeen. Viikottain toteutettavaan ruoka- ja vaatejakeluun osallistuu joka kerta 800–1200 henkeä. Itsenäisyyspäiväjuhla ja joulujuhla ovat muodostuneet suuriksi, joka vuosi järjestettäviksi tapahtumiksi.

Hursti pyysi kansalaisilta ratkaisuehdotuksia, jotta köyhyydelle saataisiin loppu. Kansalaisten ehdotuksissa korostui byrokratian purkaminen, jotta avun hakijat saisivat apua sitä tarvitessaan. Byrokraattisissa verkoissa pyöriminen vie voimat tilanteessa, jossa henkilö niitä eniten tarvitsee. Hursti ehdotti ratkaisuksi hätärahastoa, josta annettaisiin heti rahallista apua elämän kriisitilanteen iskiessä. Näin apua tarvitsevan ei tarvitsisi väsyttää itseään byrokratian sokkeloissa tilanteessa, jossa voimat muutoinkin ovat vähissä. Hurstin ehdottama ajatus hätärahastosta sai kannatusta myös yleisön joukossa.

Kansalaiskeskustelussa tärkeäksi nousi ennaltaehkäisevän työn merkitys ja kysymys siitä, onko halvin ratkaisu aina paras. Ennaltaehkäisevän työn jälkiä ei nähdä saman tien, vaan vaatii pitkäjänteisyyttä huomata muutokset. Korjaavia toimia tarvittaisiin huomattavasti vähemmän, jos ennaltaehkäisevään työhön panostettaisiin enemmän. Erityisesti nuorten tilanne herätti huolta. Olisi tärkeää, että nuoret pääsisivät heti kiinni töihin opiskelun jälkeen, ettei syrjäytymiskierre pääse aluille.

Osallisuuden lisäämiseksi tarvittaisiin matalan kynnyksen paikkoja, mihin ihmisten on helppo saapua missä elämäntilanteessa tahansa. Olisi tärkeää tehdä avun hakeminen mahdollisimman helpoksi ja saada ihmiset ymmärtämään, että köyhyys ja syrjäytyminen eivät ole siitä kärsivien ihmisten syytä.

Kansalaiskeskustelusta nousseet viestit köyhyyden ratkaisuun:

- Toimeentuloturvan nostaminen
- Byrokratian purkaminen
- Nopea puuttuminen ja elämän kriisitilanteissa auttaminen
- Ennaltaehkäisevän työn merkitys

Lisätietoja katsauksen kirjoittajalta:

Eeva Ahtee

projektisihteeri, puh. (09) 7747 2212, 040 552 4088

eeva.ahtee@stkl.fi